

Роль уряду Іспанської соціалістичної робітничої партії в консолідації демократичного режиму в Іспанії (1982-1996 рр.)

Анотація. У статті досліджується роль соціалістичного уряду Іспанії в консолідації демократичного режиму. Автор висвітлює процес реформування окремих сфер життєдіяльності суспільства, урядову позицію щодо модернізації економіки, Збройних сил, освіти, системи соцзабезпечення, охорони здоров'я, вступу до НАТО та ЄС. З'ясовано, що гегемонія Іспанської соціалістичної робітничої партії сприяла високій законодавчій ініціативі уряду, яка дозволила притримуватись власного політичного курсу. Легітимність і послідовність дій уряду сприяли консолідації демократичного режиму, встановленого після смерті Ф.Франко у 1975 р.

Ключові слова: демократія, встановлення демократії, консолідація демократії, політична система, уряд, опозиція, реформа, модернізація.

Аннотация. В статье исследуется роль социалистического правительства Испании в консолидации демократического режима. Автор освещает процесс реформирования отдельных сфер жизнедеятельности общества, правительственную позицию по модернизации экономики, Вооруженных сил, образования, системы соцобеспечения, здравоохранения, вступления в НАТО и ЕС. Выяснено, что гегемония Испанской социалистической рабочей партии способствовала высокой законодательной инициативе правительства, которая позволила придерживаться собственного политического курса. Легитимность и последовательность действий правительства способствовали консолидации демократического режима, установленного после смерти ф. франко в 1975 г.

Ключевые слова: демократия, установление демократии, консолидация демократии, политическая система, правительство, оппозиция, реформа, модернизация.

Annotation. The article examines the role of the socialist government of Spain in the consolidation of a democratic regime. The author covers the process of reform in individual spheres of the society, the position of the government regarding modernization of economy, Armed forces, education, system of social security, health, joining NATO and the EU. It is found that the hegemony of the Spanish socialist workers ' party contributed to the high legislative initiative of the government, which allowed adhere to its own political course. Legitimacy and consistency of actions of the government contributed to the

consolidation of the democratic regime established after the death of F. Franco in 1975.

Keywords: democracy, the establishment of democracy, consolidation of democracy, the political system, the government, the opposition, reform, modernization.

Протиріччя українського шляху демократизації, політичні конфлікти й соціальні потрясіння, що охопили пострадянський простір, як і раніше змушують придивлятися до досвіду країн, які нещодавно пережили процес переходу від авторитарного до демократичного режиму. У світлі цього безсумнівний інтерес представляє досвід Іспанії, яка в останній чверті ХХ століття змогла здійснити безболісний перехід до демократії.

Після смерті фундатора авторитарного режиму Ф.Франко (листопад 1975 р.), запровадження політичної реформи (листопад 1976 р.), перших демократичних парламентських виборів (червень 1977 р.), підписання «пакту Монклоа» (жовтень 1977 р.), схвалення нової Конституції (грудень 1978 р.) демократичний процес, розвиваючись за власною логікою, переходив до наступного етапу, сутність якого полягала в адаптації провідних політичних, соціальних та інституційних структур до нової політичної системи, до принципово іншої моделі врегулювання суспільних конфліктів.

Для довготривалої і перспективної стабільності і легітимності демократичного режиму непересічне значення має не тільки форма новостворених інституцій і організацій, але й ефективність утвердження чи, за висловом багатьох дослідників, консолідації демократії. Визначальна роль у цьому процесі належить уряду. Його систематична нездатність діяти ефективно може нашкодити його легітимності.

Окрім правильного встановлення черговості перетворень, ефективність зусиль уряду залежить від його здатності проводити в життя відповідний політичний курс. Підтримка порядку у виконанні рішень має визначальне значення для авторитету уряду, а отже, для нового режиму. При цьому, однак, однаково згубним для демократичного уряду є як неправомірне використання сили, так і використання її в необхідних випадках. В уточненні потрібної лінії поведінки в кожній ситуації і полягає політичний талант лідерів.

Ще одна неодмінна умова ефективності дій нового уряду – реальність в здійсненні перетворень, розуміння тих об'єктивних труднощів, які викликають не тільки соціально-економічні, міжнародні умови, але і особливості політичної культури населення.

Своєрідною межею між етапами встановлення демократії та її консолідації стали парламентські вибори у жовтні 1982 р., перемогу на яких здобула Іспанська соціалістична робітничка партія (ІСРП).

Наукова новизна цієї статті полягає в тому, що на основі аналізу документальних джерел, а також робіт зарубіжних дослідників, зроблена спроба охарактеризувати роль соціалістичного уряду Іспанії в консолідації демократичного режиму.

Оскільки уряд ІСРП преребував при владі майже 14 років (1982-1996 рр.), то цей період діяльності уряду ґрунтовно вивчений в науковій літературі. По-перше, ряд монографій присвячений періоду консолідації демократичного режиму, що розпочався з перемогою соціалістів у жовтні 1982 р. Значна увага науковців приділена діяльності уряду на чолі з Ф.Гонсалесом. Ч.Пауелл, Х.Туссель, М. Хесус, Г. Моран, В. Прего, Х. Тесанос, Р. Котарело, А. Блас, К. Залдівар, М. Кастельс, С. Хенкін, Буторина О.В. та інші відзначають планомірну, виважену політику соціалістичного уряду, особливо в перші терміни повноважень [1-10].

По-друге, в наукових статтях дослідники (Х.М. Марін Арсе, Х. К. Креспо, Х. М. Мараваль Ерреро, С.Хуліа Діас, Л. Параміо Родріго, Х. Прадера, Х. Замрана Пінеда, Х. де Естебан, С. Хенкін та інші) також аналізують пріоритетні напрямки діяльності уряду Ф. Гонсалеса, причини перемоги його партії на парламентських виборах, а також основні прорахунки, недоліки в діяльності [11-18]. Так, зокрема, Х.М. Марін Арсе називає перші десять років правління ІСРП «золотим віком», оскільки в цей період соціалістичні уряди діяли рішучо, ініціативно на противагу слабкій опозиції, яка не мала чіткого плану дій [11, Р. 192].

Змістовою є стаття Х. К. Креспо «Уряди меншості, пакти парламентаріїв і законотворення в Іспанії». В даній роботі основна увага зосереджена на законотворенні в періоди, коли партія, яка формувала уряд, не отримувала більшості

в ході парламентських виборів. Автор досліджує діяльність перших демократичних урядів Союзу демократичного центру (1977-1982 рр.) та діяльність уряду ІСРП з 1993 по 1996 рр. Х. К. Креспо вказує на те, що в умовах відсутності абсолютної більшості в парламенті, опозиція діяла більш рішучо, вчиняючи певний тиск на партії, які підтримали правлячу. Також частина парламентських груп повторно подавали на розгляд законопроекти, які раніше були відхилені. В цілому, як вказує дослідник, відсутність абсолютної більшості правлячої партії в парламенті не означало зменшення законодавчої ініціативи уряду [12].

Окремо необхідно виділити інтерв'ю представників уряду, зокрема його голови Ф. Гонсалеса [19-21].

Статус іспанського уряду був закріплений в IV і V главах конституції 1978 року і в законі «Про організацію центральної адміністрації держави» 1983 року. Стаття 97 іспанській конституції визначила, що уряд здійснює керівництво внутрішньою і зовнішньою політикою, управління цивільними і військовими справами і захист держави. Після кожного оновлення складу Конгресу депутатів і в передбачених Конституцією випадках Король після попередніх консультацій з представниками політичних груп, представлених в Парламенті, пропонує через голову Конгресу кандидатуру на посаду голови Уряду (стаття 99).

Згідно із статтею 98 іспанської конституції уряд Іспанії складається з: прем'єр-міністра, віце-президента або віце-президентів (якщо є необхідність). Призначення та звільнення міністрів здійснює Король за пропозицією прем'єр-міністра .

Для багатьох іспанців перемога Іспанської соціалістичної робочої партії в жовтні 1982 р. означала остаточну ліквідацію режиму Ф. Франко та істинний кінець демократичного переходу.

30 листопада 1982 г. Ф. Гонсалес вперше виступив у Конгресі депутатів в якості кандидата на посаду голови уряду. Основними засадами свого правління він визначив наступні:

- Суспільний мир та злагода, як гарантія розвитку громадянських свобод;

- Національна єдність, яка зміцнюється за рахунок різноманітності народів Іспанії;

- Прогрес, як поняття, що йде за межі простого економічного розвитку.

Також ним були виділені чотири області проблем:

- 1) боротьба проти економічної кризи і безробіття;
- 2) прогрес у напрямку більш вільного і рівноправного суспільства;
- 3) послідовне реформування державного управління, у відповідності зі статтею 103 Конституції і розділу VIII, що вимагає нового розподілу влади в автономних співтовариствах і місцевих органах влади;
- 4) зовнішня політика, що відповідає сучасним реаліям Іспанії [22].

2 грудня 1982 р. кандидатуру Ф. Гонсалеса підтримали в Конгресі депутатів (207 голосів було подано «за», 116 – «проти», 22 утрималися). Підтримка Ф. Гонсалеса парламентаріями була настільки ясною, що соціалістичний депутат і президент Конгресу Г. Песес Барба дозволив собі утриматися, що було першим і єдиним випадком в іспанській демократії, коли депутат, присутній при голосуванні, не віддав голос за свого кандидата.

У першій соціалістичній каденції (1982-1986 рр.) уряд Ф. Гонсалеса протистояв складній економічній ситуації. Соціалістичний кабінет міністрів прийняв план економічної стабілізації, який мав за мету процес промислової реконверсії. Ці заходи спровокували занепокоєння профспілок, маніфестації робітників, але в результаті дозволили відновити економіку [15; 23; 24].

У структурі промисловості позначилися базові галузі: чорна і кольорова металургія, енергетика, нафтопереробна. Значних масштабів набрали хімічна і машинобудівна промисловість, особливе місце посіло судно будівництво, виробництво автомобілів, електротехнічних товарів, фармацевтика.

Соціалістичний уряд протистояв тероризму баскських сепаратистів організації ЕТА (жертвами якої стали більше ста осіб упродовж першого терміну повноважень ІСРП). Основні заходи для вирішення цієї проблеми були визначені наступні: 1) співпраця з Францією, звідки терористи організовували акції в Іспанії з повною безкарністю. 2) амністія заарештованих членів ЕТА, які залишали збройну

боротьбу, 3) пошук шляхів переговорів з ЕТА для стабілізації в Країні Басків. 4) зміцнення антитерористичного законодавства.

Одночасно було необхідно реформувати армію, щоб покінчити з небезпекою організації державного перевороту і досягнення повного підпорядкування армійської верхівки цивільній владі. Ця реформа була одним з великих успіхів кабінету міністрів (схвалення нового військового кримінального кодексу, закону про національну оборону та про реструктуризацію міністерства оборони тощо) [25; 26; 27].

Інші важливі реформи уряду в цей період полягали в затвердженні університетської реформи, закону про право на освіту (який встановив безкоштовну і обов'язкову освіту до шістнадцяти років), а також в частковій декриміналізації абортів [28; 29; 30].

На долю уряду соціалістів випали важкі й тривалі переговори як з керівництвом ЄС, так і з окремими його членами із приводу конкретних строків й умов приєднання Іспанії до інтеграційного механізму Співтовариства. Гострі розбіжності спалахнули із приводу розмірів фінансової допомоги Іспанії із сільськогосподарського, регіонального й соціального фондів, а також іспанських внесків у бюджет ЄС.

Іспанія, врешті-решт, змогла стати членом Економічної Європейської Спільноти з 1 січня 1986 р.

Ф. Гонсалес змінив радикально свою позицію стосовно НАТО. 12 березня 1986 р. був проведений загально іспанський референдум, в ході якого глава уряду попросив громадян підтримати вступ Іспанії до Альянсу. Перемога позиції, якої дотримувався Ф. Гонсалес, відмітила зеніт його політичної кар'єри (52,5% громадян висловились «за», проти – 39,8%, решта утрималися.)

В ці роки в інституційному плані була завершена автономізація Іспанії з ухваленням статутів всіх 17 співтовариств [31].

У 1986 р. соціалістична партія Іспанії вдруге отримала абсолютну більшість в ході парламентських виборів. 22 липня 1986 р. Ф. Гонсалес знову виступив в Конгресі депутатів. У своїй доповіді він зробив акцент на вирішенні проблеми

тероризму (удосконалення законодавства, міжнародна співпраця); подоланні економічної кризи (вирішення проблеми безробіття, інфляції, дефіциту держбюджету); створенні програм зайнятості населення, реформ в освіті, охороні здоров'я, соцзабезпеченні, розвитку нових технологій [32].

Завдяки абсолютній більшості Ф. Гонсалес знову був обраний прем'єр-міністром 24 липня 1986 р. Тільки члени його партії проголосували «за» (184), 141 – «проти» і 6 представників Баскської націоналістичної партії утрималися.

Друга соціалістична каденція (1986-1989 рр.) була відмічена позитивною динамікою економічного розвитку, який продовжився до 1992 р.. Це зростання зробило політику державних вкладень в інфраструктури ефективнішою, завдяки перенесенням фондів з ЄС. Були проведені реформи податкової системи, скорочений до 40 годин робочий тиждень, збільшені оплачувані відпустки до 30 днів, понижений пенсійний вік до 65 років, підвищені виплати і пенсії багатодітним сім'ям, мільйони іспанців були включені в систему державної медичної допомоги [33; 34; 35].

Уперше було можливо говорити про державу загального благоденства в Іспанії.

Економічне зростання і засоби лібералізації привели до збільшення соціальної диференціації. 14 грудня 1988 р. профспілки Іспанії організували загальний страйк, вимагаючи відміни реформ на ринку праці. Країна була паралізована майже 24 години. Це був перший серйозний удар по політиці Ф. Гонсалеса. Заплановані реформи були відкладені, а соціальні витрати зросли.

У 1989 р. соціалістична партія Іспанії втретє перемогла абсолютною більшістю, але з сильним зменшенням голосів. 4 грудня Ф. Гонсалес знову з'явився перед депутатами. Маючи намір переконати парламентарів підтримати його кандидатуру на пост прем'єра у черговий раз, він нагадав про успіхи попередніх своїх кабінетів, говорив про необхідність підтримати темп економічного розвитку, підвищити зайнятість, зменшити соціальну нерівність, підвищити добробут громадян. Багато часу приділив розвитку стосунків з ЄС, а також важливості процесу автономізації Іспанії [36].

5 грудня 1989 р. у відсутності 18 депутатів, Ф. Гонсалес отримав необхідну підтримку Конгресу. «За» проголосувало 167 депутатів (166 від ІСРП і 1 від Незалежної Канарської групи), 130 – «проти» і 37 – утрималися.

У третій каденції соціалістичної партії (1989-1993 рр.) Іспанія провела в 1992 р. два міжнародні заходи – Олімпійські Ігри в Барселоні і міжнародну виставку ЕКСПО в Севільї, які презентували новий образ сучасної країни, дуже відмінної від Іспанії диктатури Ф. Франко.

Проте, світова криза початку дев'яностих серйозно торкнулася Іспанії, привела до значної інфляції, а безробіття виросло до трьох мільйонів осіб.

Економічна криза супроводжувалася рядом корупційних скандалів, які торкнулися соціалістичного уряду (діяльність антитерористичної озброєної групи ГАЛ; справа Флікка про незаконне фінансування передвиборчої кампанії 1982 р. ІСРП; справа «Іберкорп» щодо біржових спекуляцій за участю голови Нацбанку та інші).

На виборах 1993 р. соціалістична партія Іспанії знову перемогла, але вже без абсолютної більшості, а, отже, вона потребувала парламентської підтримки націоналістичних партій Каталонії (Конвергенції і Союзу) і Країни Басків (Баскська націоналістична партія).

8 липня 1993 р. Ф. Гонсалес був представлений в Конгресі в четвертий раз як кандидат на посаду прем'єра. У своїй доповіді він висловився про важливість структурних реформ в економіці; прогресі конкурентоспроможності іспанської економіки; про реформу податкової системи і ринку праці; необхідності перегляду умов укладення трудових договорів, а також про закінчення перенесення повноважень від центральної влади до автономій [37].

Соціалістичний кандидат отримав абсолютну більшість в першому голосуванні в Конгресі депутатів завдяки підтримці каталонських і баскських націоналістів 9 липня 1993 р. В підтримку було віддано 181 голос (159 від ІСРП, 17 від Конвергенції і Союзу, 5 від Баскської націоналістичної партії). Проти проголосувало 165 депутатів і лише один утримався.

Четверта каденція ІСРП (1993-1996 рр.) супроводжувалася економічними труднощами, скандалами і сильним тиском опозиції. 27 січня 1994 р. відбувся масштабний страйк. Лідери профспілок організували восьмигодинне протистояння, щоб показати свою незгоду з трудовою реформою, яка сприяла укладанню контрактів з низьким рівнем зарплати для молоді, ліквідації деяких виплат по безробіттю тощо. Все ці події привели до дострокових виборів у березні 1996 р., на яких соціалісти зазнали поразки.

Законодавча ініціатива в період консолідації демократичного режиму знаходилася в руках уряду, що було обумовлено гегемонією ІСРП на політичній арені. Переважна більшість в обох палатах парламенту була соціалістичною. 88 % схвалених законів в кожній легіслатурі було запропоновано урядом і тільки 12 % - парламентом.

Уряд соціалістичної партії підтримувався стабільною більшістю парламенту. Проте, згідно з Конституцією, парламент здійснював контроль за діяльністю уряду. Він виражався у формі інтерпеляції (запитів) і питань до членів уряду, резолюції осуду, перевірки діяльності уряду слідчими комісіями парламенту. Найважливішою формою контролю були визначені резолюції. Якщо Конгрес затверджує резолюцію осуду, уряд подає королю заяву про відставку. Але ще є поняття «питання довіри». Різниця між резолюцією осуду и «питанням довіри» полягає в політичному відтінку. Резолюція осуду ініціюється безпосередньо парламентом, зазвичай опозиційними групами з наміром позбавити підтримки прем'єр-міністра, тоді як «питання довіри» висуває сам голова уряду, щоб отримати схвалення своєї програми дій.

У вказаний період резолюція осуду була представлена групою Народної коаліції проти соціалістичного уряду Ф. Гонсалеса 23 березня 1987 р. Ініціатива була приречена на невдачу із самого початку, оскільки соціалісти мали абсолютну більшість в Конгресі. Результати голосування були наступними: з 332 голосів, 67 було подано «за резолюцію» (Народна коаліція і Союз Валенсії), 195 - «проти» (ІСРП, Об'єднані Ліві, Баскська націоналістична партія, Ескаудіко Ескерра) і 70 утримались (Демократичний та соціальний центр, Конвергенція і Союз,

Демократична народна партія, Ліберальна партія, Регіональна арагонська партія, Незалежне угруповання Канар, Галісійська коаліція).

«Питання довіри» до уряду висунув сам Ф. Гонсалес 5 квітня 1990 р., щоб впровадити «спеціальну політику діалогу», яка б дозволила формувати конкурентоспроможну економіку в Європі, реалізовувати ефективну зовнішню політику і розвивати управлінській процес в автономіях. Ф. Гонсалес отримав підтримку Конгресу – 176 голосів «за», 130 – «проти», 37 утрималися і сім були відсутні.

Таким чином, уряд Ф. Гонсалеса довів свою ефективність, не чекаючи, доки наступить розчарування мас в новому режимі. Легітимізація здійснювалася послідовно, на основі реалістичної політики, що дало довготривалий ефект. Зріла демократія встановлюється не відразу, а через одно-два покоління. Проте на етапі демократичної консолідації була розв'язана інституційна криза, легітимізувалась остаточно влада, відновились ефективність політичної системи, зросла політична стабільність. Уряд ІСРП і демократія продемонстрували громадянам свою працездатність. Інакше демократія навряд чи консолідувалася, а у гіршому випадку на неї могла чекати загибель.

Література:

1. Powell Ch. Espana en democracia. 1975 – 2000/Charls Powell. – Barcelona: Plaza Janez, 2001.- 688 p. ISBN: 84-01-53046-6.
2. Tusell j. La transicion espanola a la democracia/Javier Tusell.– Madrid : Historia 16, 1999. – 207 p. ISBN: 8476791917.
3. Linz J. y Stepan A. Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-communist Europe. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996. – 479 p.
4. Martinez Jesus A. (coord.) Historia de Espana. Siglo XX. 1939-1996.- Madrid : Catedra.Historia. Serie mayor, 2003. – 515 p. ISBN: 8437617030.
5. Moran G. El precio de la transicion. /Gregorio Morán . –Barcelona: Planeta,1992. – 254 p. ISBN: 9788432075483
6. Prego V. Asi se hizo la Transicion/Victoria Prego. – Barcelona: Plaza Janez, 1995. – 690 p. ISBN: 84-01-53034-2
7. Tezanos J. F. La transicion democratica espanola / Tezanos J. F., Cotarelo R., Blas A. de. – Madrid : Editorial Sistema, 1993. – 956 p.
8. Zaldivar C.A., Castells M. Espana. Fin de siglo. – Madrid: Alianza Editorial, 1992. – 407 p. ISBN 9788420696454

9. Хенкин С.М. Испания после диктатуры (социально-политические проблемы перехода к демократии). – М.: Наука, 1993. – 200 с.
10. Буторина О.В. Испания: стратегия экономического подъема. – М.: Наука, 1994. – 155 с. ISBN 5-02-012159-2.
11. Marin Arce J. M. Diez anos de gobierno del PSOE (1982-1992)/Jose Maria Marin Arce//Espacio, Tiempo y Forma.– Serie V, H.Contemporanea, t. 13.– 2000.–P. 189-209.
12. Calvet Crespo J. Gobiernos minoritarios, pactos parlamentarios y producción legislativa en España/Jordi Calvet Crespo // Política y Sociedad. –2003.– Vol. 40, Num. 2. – P.89-103.
13. Juliá Díaz S., Paramio Rodrigo L. Dos años de gobierno del PSOE / Santos Juliá Díaz, Ludolfo Paramio Rodrigo // Leviatán: Revista de hechos e ideas. – 1984. – N° 17. – P. 81-96.
14. Pradera J. Las pasiones del poder: el PSOE tras diez años de gobierno (1982-1992)/Javier Pradera // Claves de razón práctica. – 1992. – N° 26. – P. 32-43.
15. Zambrana Pineda J. ¿Es regresiva la política económica del PSOE? / Justo Zambrana Pineda // Leviatán: Revista de hechos e ideas. – 1988. – N° 34. P. 5-24.
16. Хенкин С.М. Становление и консолидация демократии: испанский вариант / С. М. Хенкин // Полис. – 2002.– №5. – С. 170-179.
17. Хенкин С.М. Три консенсуса на пути к демократии/С. М. Хенкин // Полис. – 1993. –№3. – С. 188-191.
18. Хенкин С.М. Фелипе Гонсалес: путь к власти, испытание властью / С. М. Хенкин // Мировая экономика и международные отношения. – 1988. – № 7. – С. 20-25.
19. Гонсалес Ф. Нет магической формулы реформ / Ф.Гонсалес // Латинская Америка. – 1991. – № 12. – С.3-8.
20. Гонсалес Ф. Создать в обществе основу для согласия и перемен / Ф.Гонсалес // Свободная мысль. – 1991. – №15. – С. 52.
21. Felipe González: "El Gobierno socialista no podrá solucionar todos los problemas a la vez"// El País. – 17.09.1982.
22. Режим доступа 12.05.2013:
<http://www.lamoncloa.gob.es/Presidente/Presidentes/InvestiduraGonzalez1982.htm>
23. Real Decreto-ley 8/1983, de 30 de noviembre, de Reconversión y Reindustrialización // Boletín Oficial del Estado. – número289, de 3 de diciembre de 1983. – P.32711- 32715.
24. Ley 27/1984, de 26 de julio, sobre reconversión y reindustrialización // Boletín Oficial del Estado. – número180, de 28 de julio de 1984. – P.22068- 22073.
25. Ley orgánica 13/1985, de 9 de diciembre, de Código Penal Militar // Boletín Oficial del Estado. – número 296 de 11/12/1985. – P.39085- 39099.
26. Ley Orgánica 1/1984, de 5 de enero, de reforma de la Ley Orgánica 6/1980, de 1 de julio, por la que se regulan los criterios básicos de la defensa nacional y la organización military // Boletín Oficial del Estado. – número 6 de 7/1/1984. – P.389 - 390.
27. Real Decreto 2945/1983, de 9 de noviembre, por el que se aprueban las Reales Ordenanzas del Ejército de Tierra // Boletín Oficial del Estado. – número 285 de 29/11/1983. – P.32276- 32292.
28. Ley orgánica 11/1983, de 25 de agosto, de Reforma Universitaria // Boletín Oficial del Estado. - número209 de 1 de septiembre de 1983. – P. 24034 - 24042.
29. Ley Orgánica 8/1985, de 3 de julio, reguladora del Derecho a la Educación // Boletín Oficial del Estado. – número159 de 4 de julio de 1985. – P.21015 - 21022.
30. El aborto podrá practicarse en caso de urgencia sin dictamen médico ni permiso de la mujer // El País. -01.05.1985.

31. Ley 12/1983, de 14 de octubre, del Proceso Autonómico // Boletín Oficial del Estado. – número247 de 15 de octubre de 1983. – P. 27969- 27972.
32. Режим доступа 12.05.2013:
<http://www.lamoncloa.gob.es/Presidente/Presidentes/InvestiduraGonzalez1986.htm>
33. Ley 14/1986, de 25 de abril, General de Sanidad // Boletín Oficial del Estado. – número102 de 29 de abril de 1986. – P.15207 - 15224.
34. Ley 26/1985, de 31 de julio, de medidas urgentes para la racionalización de la estructura y de la acción protectora de la Seguridad Social // Boletín Oficial del Estado. – número183 de 1 de agosto de 1985. – P. 24452- 24454.
35. Real Decreto Legislativo 1/1994, de 20 de junio, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General de la Seguridad Social // Boletín Oficial del Estado. – número154 de 29 de junio de 1994. – P. 20658- 20708.
36. Режим доступа 12.05.2013:
<http://www.lamoncloa.gob.es/Presidente/Presidentes/InvestiduraGonzalez1989.htm>.
37. Режим доступа 12.05.2013:
<http://www.lamoncloa.gob.es/Presidente/Presidentes/InvestiduraGonzalez1993.htm> .